

فهرست مطالب

فصل سوم- انواع دعاوی در آیین دادرسی مدنی	۴۲	مقدمه	۱۷
مبحث اول- دعاوی عینی، شخصی مختلط	۴۲	بخش اول: شروع آیین دادرسی مدنی	۲۱
مبحث دوم- دعاوی منقول و غیر منقول	۴۴	فصل اول- تعریف آیین دادرسی مدنی و ساختار	
مبحث سوم- دعاوی مالی و دعاوی غیر مالی	۴۵	ناظر بر آن	۲۲
فصل چهارم- انواع تصمیمات دادگاه در		مبحث اول- آیین دادرسی مدنی چه می گوید؟	۲۲
خصوص پرونده	۴۸	مبحث دوم- ساختار قواعد آیین دادرسی مدنی	۲۳
مبحث اول- رأی	۴۸	مبحث سوم- ویژگی های قواعد حاکم بر آیین	
گفتار اول- تفاوت حکم با قرار	۴۹	دادرسی مدنی	۲۵
گفتار دوم- انواع حکم و قرار	۵۱	گفتار اول- امری یا تکمیلی بودن	۲۵
بند اول- انواع احکام	۵۱	گفتار دوم- عطف بما سبق شدن یا نشدن	۲۶
بند دوم- انواع قرار	۵۵	فصل دوم- شرایط اقامه ی دعاوی مدنی	۳۱
گفتار سوم- موارد صدور انواع قرارها	۶۲	مبحث اول- منجز بودن	۳۱
بند اول- موارد صدور قرار رد دعوا	۶۲	مبحث دوم- ذینفع بودن	۳۲
بند دوم- موارد صدور قرار عدم استماع دعوا	۶۳	گفتار اول- شرایط نفع	۳۲
بند سوم- موارد صدور قرار ابطال دادخواست	۶۴	مبحث سوم- داشتن سمت	۳۳
بند چهارم- موارد صدور قرار رد دادخواست	۶۴	مبحث چهارم- اهلیت	۳۶
بند پنجم- موارد صدور قرار سقوط دعوا	۶۵	گفتار اول- صغیر (کودک)	۳۷
بند ششم- موارد صدور سایر قرارها	۶۷	گفتار دوم- معنون	۳۷
مبحث دوم- تصمیمات حسبی	۶۸	بند اول- معنون دائمی	۳۷
گفتار اول- انواع تصمیمات حسبی	۶۹	بند دوم- معنون ادواری	۳۸
بند اول- احکام صادره در امور حسبی	۶۹	گفتار سوم- سفیه	۳۸

- بند دوم- تصمیمات حسبی به مفهوم اخص ۷۱
- بند سوم- دستورات صادره در امور حسبی ۷۲
- مبحث سوم- تصمیمات اداری ۷۳
- گفتار اول- خصوصیات تصمیمات اداری دادگاه ۷۳
- گفتار دوم- مصادیق تصمیمات اداری دادگاه در قانون ۷۴
- بخش دوم: صلاحیت ۷۵**
- فصل اول- صلاحیت ذاتی (صلاحیت موضوعی) ۷۵
- مبحث اول- تعریف صلاحیت ذاتی ۷۵
- مبحث دوم- تقسیم بندی مراجع از حیث صلاحیت ذاتی ۷۶
- گفتار اول- مراجع قضایی و اداری ۷۷
- گفتار دوم- مراجع قضایی دادگستری و غیردادگستری ۷۹
- گفتار سوم- دادگاه عمومی و دادگاه اختصاصی (استثنائی) ۸۱
- ۱- دعوای الزام به تحویل یک دستگاه اتومبیل: ۸۳
- ۲- دعوای الزام به پرداخت مهریه: ۸۴
- ۳- دعوی مطالبه دستمزد دوران کارگری: ۸۴
- گفتار چهارم- شعبه تخصصی و شعبه عادی ۸۵
- گفتار پنجم- مرحله‌ی نخستین، تجدیدنظر و دیوان عالی کشور ۸۷
- گفتار ششم- احکام کلی در مورد صلاحیت ذاتی ۸۹
- فصل دوم- صلاحیت محلی ۹۲
- مبحث اول- تعریف صلاحیت محلی ۹۲
- مبحث دوم- تشخیص صلاحیت محلی (نسبی) دعوی ۹۳
- گفتار اول- اصل حاکم بر صلاحیت محلی ۹۴
- ۱- دادگاه محل اقامتگاه خواننده ۹۴
- ۲- دادگاه محل سکونت موقت خواننده ۹۶
- ۳- دادگاه شهرستانی که خواننده در آنجا دارای اموال غیرمنقول مانند آپارتمان یا زمین است ۹۷
- ۴- دادگاه محل اقامتگاه خواهان ۹۷
- گفتار دوم- استثنائات صلاحیت محلی ۹۹
- بند اول- دعوای غیرمنقول ۱۰۰
- ۱- دعوای مالکیت یک دستگاه اتومبیل: ۱۰۱
- ۲- دعوای شناسایی حق ارتفاق یک قطعه زمین زراعتی: ۱۰۲
- ۳- الزام به تدریس یک دوره آیین دادرسی مدنی: ۱۰۲
- ۴- الزام به پرداخت خسارات هایی که شخصی به دیوار یک آپارتمان وارد کرده است: ۱۰۲
- بند دوم- دعوای مربوط به ترکه متوفی ۱۱۰
- بند سوم- دعوای مربوط به تاجر متوقف یا ورشکسته ۱۱۴
- بند چهارم- دعوای مربوط به شرکت‌های تجاری ۱۱۷
- الف- دعوای مربوط به خود شرکت اصلی ۱۱۷
- ب- دعوای علیه شعبه شرکت ۱۱۹
- بند پنجم- دعوای طاری ۱۲۱
- بند ششم- دعوای اعسار ۱۲۴
- بند هفتم- دعوای خانوادگی ۱۲۹
- فصل سوم- اختیار خواهان در انتخاب دادگاه صالح ۱۲۹
- مبحث اول- دعوای منقول ناشی از عقود و قراردادهای ۱۳۰

- بخش سوم: وکالت در دعاوی مدنی ۱۶۹
- فصل اول- حق داشتن وکیل در دادرسی ۱۶۹
- مبحث اول- حق داشتن وکیل در امور حقوقی ۱۷۰
- مبحث دوم- حق داشتن وکیل در امور کیفری ۱۷۰
- گفتار اول- مرحله دادرسی ۱۷۲
- گفتار دوم- دادگاه کیفری یک ۱۷۳
- گفتار سوم- دادگاه اطفال و نوجوانان ۱۷۳
- فصل دوم- شرایط وکالت دادگستری ۱۷۵
- مبحث اول- شرایط عمومی ۱۷۵
- مبحث دوم- شرایط اختصاصی ۱۷۵
- گفتار اول- شرایط اخذ پروانه دادگستری ۱۷۶
- گفتار سوم- وکالت در سایر مراجع قضایی ۱۷۷
- بند اول- وکالت در دیوان عدالت اداری ۱۷۷
- بند دوم- وکالت در شورای حل اختلاف ۱۷۷
- فصل دوم- تصدیق امضا، مهر یا اثر انگشت موکل ۱۷۸
- فصل چهارم- حدود اختیارات وکیل ۱۸۰
- فصل پنجم- تأثیر از بین رفتن سمت وکیل دادگستری بر جریان دادرسی ۱۸۳
- گفتار اول- وکالت ظاهری در دادرسی مدنی (بررسی ماده ۳۷ و ۳۸) ۱۸۳
- گفتار دوم- توقف و تأخیر دادرسی در اثر از بین رفتن سمت وکیل و آثار آن (بررسی مواد ۳۹ و ۴۰) ۱۸۵
- گفتار سوم- تبانی برای به اطلاع کشاندن جلسه دادرسی (بررسی ماده ۴۳) ۱۸۹
- فصل ششم- اسباب معافیت وکیل از حضور در جلسه دادرسی ۱۹۰
- مبحث دوم- دعاوی ناشی از تعهدات شرکت در مقابل اشخاص خارج از شرکت ۱۳۱
- مبحث سوم- تعدد خواندگان در دعاوی واحد ۱۳۲
- مبحث چهارم- دعاوی مربوط به اموال غیرمنقول متعدد ۱۳۴
- مبحث پنجم- اختیار زوجه در دعاوی خانوادگی ۱۳۵
- فصل چهارم- قرار اناطه ۱۳۷
- گفتار اول- اناطه در قانون آیین دادرسی مدنی ۱۳۷
- گفتار دوم- اناطه در دیوان عدالت اداری ۱۳۹
- گفتار سوم- اناطه در امور کیفری ۱۴۰
- فصل چهارم- صلاحیت دعاوی خاص ۱۴۲
- گفتار اول- صلاحیت خاص درخواستها ۱۴۲
- گفتار دوم- صلاحیت دعاوی خاص ۱۴۳
- گفتار سوم- دعاوی در صلاحیت دادگاه شهرستان تهران ۱۵۰
- فصل پنجم- اختلاف در صلاحیت ۱۵۶
- گفتار اول- تعریف و انواع اختلاف در صلاحیت ۱۵۶
- گفتار دوم- تشخیص صلاحیت هر دادگاه و معیار آن ۱۵۷
- گفتار سوم- تصمیم دادگاه در مورد صلاحیت ۱۵۸
- گفتار چهارم- تشخیص مرجع حل اختلاف ۱۵۶
- بند اول- مرجع حل اختلاف در صلاحیت محلی ۱۵۹
- بند دوم- مرجع حل اختلاف در صلاحیت ذاتی ۱۶۰
- بند سوم- اختلاف در صلاحیت در شورای حل اختلاف ۱۶۵

- گفتار اول- عذر موجه و کیل (بررسی مواد ۴۱ و ۴۴) ۱۹۱
- گفتار دوم- دعوت به جلسه دادرسی کیفری (بررسی ماده ۴۲) ۱۹۴
- فصل هفتم- تأثیر زائل شدن سمت و کیل بر مهلت شکایت از رأی ۱۹۷
- بخش چهارم: دادخواست و شرایط آن ۲۰۳**
- فصل اول- تعریف دادخواست ۲۰۳
- مبحث اول- مفهوم دادخواست ۲۰۴
- مبحث دوم- مفهوم درخواست ۲۰۴
- فصل دوم- مرجع تقدیم دادخواست ۲۰۵
- فصل سوم- شرایط دادخواست و ضمانت اجرای آن ۲۰۷
- مبحث اول- شرایطی که فاقد ضمانت اجرا هستند ۲۰۷
- مبحث دوم- شرایطی که ضمانت اجرای آن قرار رد فوری دادخواست است ۲۰۸
- مبحث سوم- شرایطی که ضمانت اجرای آن قرار توقیف دادخواست است ۲۰۹
- گفتار اول- بند ۲ تا بند ۶ ماده ۵۱ ق.آ.د.م ۲۰۹
- بند اول- مشخصات و اقامتگاه خواننده ۲۱۰
- بند دوم- خواسته و بهای خواسته ۲۱۲
- بند سوم- جهات و تعهدات ۲۲۳
- بند چهارم- درخواست‌های خواهان ۲۲۶
- بند پنجم- ادله اثبات دعوا ۲۲۷
- گفتار دوم- تصویر مصدق شده اسناد و مدارک ۲۲۸
- گفتار سوم- ترجمه‌ی تصدیق شده اسناد غیرفارسی ۲۲۹
- گفتار چهارم- مدرک مثبت سمت ۲۳۰
- گفتار پنجم- تعدد دادخواست و برگ‌های آن ۲۳۰
- گفتار ششم- هزینه‌ی دادرسی ۲۳۱
- بند اول- میزان هزینه‌ی دادرسی ۲۳۱
- بند دوم- دعوی اعسار از پرداخت هزینه‌ی دادرسی ۲۳۲
- فصل چهارم- ضمانت اجرای شرایط دادخواست ۲۳۵
- فصل پنجم- طرح دعوی متعدد ضمن دادخواست واحد ۲۳۹
- فصل ششم- اظهارنامه و تفاوت آن با دادخواست ۲۴۲
- مبحث اول- تعریف اظهارنامه ۲۴۲
- مبحث دوم- آثار تقدیم دادخواست و اظهارنامه ۲۴۳
- گفتار اول- ایجاد اشتغال برای رسیدگی دادگاه ۲۴۴
- گفتار دوم- تعیین محدوده رسیدگی دادگاه ۲۴۴
- گفتار سوم- الزام خواننده به پاسخگویی ۲۴۴
- گفتار چهارم- تعیین مبدأ محاسبه خسارت ناشی از تأخیر در تأدیه ۲۴۵
- فصل هفتم- شرایط دادخواست در سایر مراجع ۲۴۵
- مبحث اول- تقدیم دادخواست در دیوان عدالت اداری ۲۴۵
- گفتار اول- شرایط دادخواست دیوان عدالت اداری ۲۴۶
- الف- مندرجات دادخواست ۲۴۶
- ب- پیوسته‌های دادخواست ۲۴۷
- گفتار دوم- ضمانت اجرای شرایط تقدیم دادخواست ۲۴۹
- مبحث دوم- آیین دادرسی کار ۲۵۲
- گفتار اول- شرایط دادخواست ۲۵۲

مبحث دوم- مواردی که مانع موقت و قابل رفع بر	۲۷۷
دعوا ایجاد می نمایند	۲۷۷
گفتار اول- ایراد عدم اهلیت خواهان	۲۷۸
تأثیر سن خواهان بر امکان اقامه دعوا:	۲۸۰
گفتار دوم- ایراد عدم احراز سمت خواهان	۲۸۱
مبحث سوم- مواردی که مانع دائمی بر دعوا	۲۸۴
ایجاد می نمایند	۲۸۴
گفتار اول- عدم توجه دعوا	۲۸۵
گفتار دوم- اعتبار امر مختومه (ایراد امر قضاوت	۲۸۵
شده)	۲۸۵
بند اول- شرایط تحقق اعتبار امر مختومه (ایراد امر	۲۸۶
قضاوت شده)	۲۸۶
بند دوم- بخشهای مشمول اعتبار امر مختوم	۲۸۸
بند سوم- آثار اعتبار امر مختومه	۲۹۰
گفتار سوم- عدم ترتب اثر قانونی بر دعوا	۲۹۲
گفتار چهارم- نامشروع بودن دعوا	۲۹۲
گفتار پنجم- جزمی نبودن دعوا	۲۹۳
گفتار ششم- ذینفع نبودن خواهان	۲۹۳
گفتار هفتم- عدم رعایت موعد قانونی طرح دعوا	۲۹۴
فصل پنجم- مهلت ایرادات و ضمانت اجرای آن	۲۹۶
فصل ششم- ایراد رد دادرسی	۲۹۸
گفتار اول- موارد رد دادرسی	۲۹۸
گفتار دوم- تصمیم دادگاه در مورد ایراد رد	۳۰۱
دادرسی	۳۰۱

گفتار دوم- ضمانت اجرا	۲۵۳
بخش پنجم: ابلاغ	۲۵۵
فصل اول- تعریف ابلاغ	۲۵۶
۱- تعریف ابلاغ واقعی	۲۵۶
۲- تعریف ابلاغ قانونی	۲۵۶
فصل دوم- برگهای مشمول ابلاغ	۲۵۶
فصل سوم- محل ابلاغ برگها	۲۵۷
فصل پنجم- ضمانت اجرای ابلاغ	۲۵۷
فصل ششم- مصادیق ابلاغ	۲۵۸
فصل هفتم- نحوه ابلاغ در موارد خاص	۲۶۰
فصل هشتم- ابلاغ الکترونیکی	۲۶۰
بخش ششم: ایرادات و اعتراضات	۲۶۳
فصل اول- انواع دفاع در آیین دادرسی مدنی	۲۶۴
مبحث اول- دفاع ماهوی	۲۶۴
مبحث دوم- دفاع شکلی	۲۶۵
فصل دوم- تعریف ایرادات و اعتراضات و تفاوت	۲۶۶
آنها	۲۶۶
فصل سوم- مصادیق ایرادات و اعتراضات	۲۶۸
فصل چهارم- آثار ایرادات و اعتراضات	۲۶۹
مبحث اول- مواردی که باعث تغییر مرجع	۲۶۹
رسیدگی می شود	۲۶۹
گفتار اول- ایراد عدم صلاحیت دادگاه	۲۶۹
گفتار دوم- ایراد امر مطروحه	۲۷۱
بند اول- تعریف ایراد مطروحه	۲۷۱
بند دوم- دعاوی شامل ایراد امر مطروحه	۲۷۲
بند سوم- اثر طرح ایراد امر مطروحه بر جریان	۲۷۳
دادرسی	۲۷۳

مبحث سوم- تجدید جلسه‌ی دادرسی و اقسام آن
 ۳۴۷.....
 گفتار اول- مفهوم تجدید جلسه و اصطلاحات
 ۳۴۸.....
 مشابه
 گفتار دوم- مصادیق تجدید جلسه (در مفهوم عام)
 و تأخیر جلسه.....
 ۳۴۸.....

بخش هشتم: اقدامات تأمینی و احتیاطی..... ۳۵۳

فصل اول- تأمین خواسته..... ۳۵۳
 (توضیح مهم را در پاورقی)..... ۳۵۳
 مبحث اول- دعوی که می‌توان در آنها
 درخواست تأمین خواسته داد..... ۳۵۵
 مبحث دوم- مواعد تأمین خواسته..... ۳۵۶
 مبحث سوم- اسباب و جهات صدور تأمین
 خواسته..... ۳۵۹
 گفتار اول- جهاتی که خواهان از پرداخت
 خسارات احتمالی معاف است..... ۳۵۹
 بند اول- دعوا مستند به سند رسمی باشد..... ۳۶۰
 بند دوم- خواسته در معرض تضییع و تفریط باشد
 ۳۶۱
 بند سوم- اسناد تجاری و اخواست شده..... ۳۶۲
 گفتار دوم- جهاتی که تأمین خواسته با پرداخت
 خسارات احتمالی صادر می‌شود..... ۳۶۲
 مبحث سوم- شرایط صدور تأمین خواسته..... ۳۶۴
 مبحث چهارم- رسیدگی به درخواست تأمین
 خواسته..... ۳۶۶
 گفتار اول- دادگاه صالح برای درخواست..... ۳۶۷
 گفتار دوم- رسیدگی به درخواست، تصمیم
 دادگاه، ابلاغ و اجرای قرار..... ۳۶۷
 گفتار سوم- موضوع تأمین خواسته..... ۳۶۹

بخش هفتم: تشکیل جلسه در مرحله‌ی بدوی و

اصول و طواری آن..... ۳۰۳

مبحث اول- جلسات دادرسی و تکالیف اصحاب
 دعوا در خصوص آن..... ۳۰۴
 گفتار اول- تکالیف اصحاب دعوا..... ۳۰۴
 بند اول- حضور در جلسه دادرسی..... ۳۰۴
 بند دوم- حاضر کردن اصول اسناد و مدارک..... ۳۰۸
 بند سوم- مهلت ارائه ادله..... ۳۱۴
 گفتار دوم- انواع جلسه دادرسی..... ۳۱۶
 مبحث دوم- طواری سه گانه دادرسی..... ۳۱۷
 گفتار اول- کاهش، افزایش، تغییر خواسته و
 درخواست و تغییر نحوه دعوا (ماده ۹۸ ق.آ.د.م)
 ۳۱۸
 بند اول- کاهش خواسته..... ۳۱۸
 بند دوم- افزایش خواسته، تغییر خواسته، تغییر
 درخواست و تغییر نحوه دعوا..... ۳۲۰
 گفتار دوم- فوت، حجر و زوال سمت یکی از
 اصحاب دعوا..... ۳۲۸
 سایر اسباب توقیف دادرسی در قانون آیین
 دادرسی مدنی..... ۳۳۶
 بند سوم- بررسی توقیف یا زندانی شدن یا
 عزیمت به مأموریت نظامی و ... بر جریان دادرسی
 ۳۳۶
 گفتار سوم- استرداد دادخواست و دعوا..... ۳۳۷
 بند اول- استرداد دادخواست یا دعوا در مرحله
 بدوی..... ۳۳۷
 بند دوم- استرداد دادخواست در مراحل شکایت
 از آراء..... ۳۴۲
 بند سوم- استرداد دعوا در قوانین خاص..... ۳۴۴

- گفتار پنجم - اسباب زوال دستور موقت ۴۰۳
- گفتار ششم - اجرای دستور موقت ۴۰۷
- بند اول - تشریفات ابلاغ و اجرا ۴۰۷
- بند دوم - مطالبه خسارات ناشی از اجرا ۴۰۸
- بند سوم - مباحث نهایی دستور موقت ۴۱۰
- گفتار هفتم - دستور موقت در قوانین خاص ۴۱۱
- بند اول - قانون حمایت از خانواده ۴۱۱
- بند دوم - قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری ۱۳۹۲ ۴۱۳
- بند سوم - شورای حل اختلاف ۴۱۴
- فصل سوم - تأمین دعوی واهی ۴۱۷
- مبحث اول - تعریف ۴۱۷
- مبحث دوم - اسباب دعوی واهی ۴۱۷
- مبحث سوم - شرایط صدور قرار تأمین دعوی واهی ۴۱۸
- مبحث چهارم - شکل، مهلت درخواست و دادگاه صالح برای رسیدگی ۴۱۹
- مبحث پنجم - میزان و نوع تأمین ۴۱۹
- مبحث ششم - ضمانت اجرای عدم پرداخت تأمین دعوی واهی ۴۲۰
- مبحث هفتم - موارد معافیت خواهان از پرداخت تأمین ۴۲۰
- فصل چهارم - تأمین اتباع بیگانه ۴۲۱
- مبحث اول - شرایط درخواست تأمین اتباع بیگانه ۴۲۲
- مبحث دوم - شکل، مهلت درخواست و دادگاه صالح برای رسیدگی ۴۲۳
- مبحث سوم - میزان و نوع تأمین و موعد پرداخت آن ۴۲۴
- گفتار چهارم - تأمین خواسته از دیون موجد ... ۳۷۲
- گفتار پنجم - قابلیت اعتراض و تجدیدنظرخواهی و ۳۷۳
- گفتار ششم - رفع تأمین خواسته ۳۷۴
- مبحث پنجم - آثار تأمین خواسته ۳۷۶
- گفتار اول - آثار توقیف اموال نسبت به خواهان ۳۷۶
- توقیف اموال در ورشکستگی تاجر ۳۷۷
- گفتار دوم - آثار توقیف اموال نسبت به خوانده ۳۷۸
- مبحث ششم - مطالبه خسارات ناشی از اجرای تأمین خواسته ۳۷۹
- گفتار دوم - تشریفات مطالبه خسارات ۳۸۰
- مبحث ششم - تبدیل تأمین ۳۸۳
- مبحث هفتم - تأمین خواسته در سایر دعاوی یا نهادهای حقوقی ۳۸۷
- فصل دوم - دستور موقت ۳۸۸
- مبحث اول - موضوع دستور موقت ۳۸۹
- مبحث دوم - آیین دادرسی دستور موقت ۳۹۲
- گفتار اول - مواعد طرح درخواست ۳۹۲
- گفتار دوم - دادگاه صالح ۳۹۳
- گفتار سوم - شرایط دستور موقت ۳۹۶
- ۱- تقدیم درخواست: ۳۹۷
- ۲- وجود فوریت در موضوع: ۳۹۸
- ۳- پرداخت تأمین از سوی خواهان (خسارات احتمالی) ۳۹۸
- گفتار چهارم - رسیدگی و صدور دستور موقت ۳۹۹
- بند اول - رسیدگی به دستور موقت ۳۹۹
- بند دوم - صدور دستور موقت ۴۰۰
- بند سوم - مدت دوام و بقای دستور موقت ۴۰۰
- بند چهارم - شکایت از دستور موقت ۴۰۱

- مبحث چهارم- ضمانت اجرای عدم پرداخت
تأمین دعوی اتباع بیگانه ۴۲۴
- مبحث پنجم- موارد معافیت خواهان خارجی از
پرداخت تأمین ۴۲۶
- **بخش نهم: دعوی خاص در آیین دادرسی مدنی**
..... ۴۲۷
- فصل اول- دعوی طاری ۴۲۷
- مبحث اول- قواعد مشترک دعوی طاری ۴۲۸
- مبحث دوم- مفهوم «منشاء واحد، ارتباط و ارتباط
کامل» ۴۳۳
- ۲- مفهوم ارتباط و ارتباط کامل ۴۳۶
- مبحث سوم- قواعد اختصاصی دعوی طاری .. ۴۳۸
- گفتار اول- دعوی اضافی ۴۳۸
- گفتار دوم- دعوی ورود ثالث ۴۴۱
- گفتار سوم- دعوی جلب ثالث ۴۴۸
- گفتار چهارم- دعوی متقابل ۴۵۵
- مبحث سوم- دعوی طاری در مراجع خاص ... ۴۵۹
- گفتار دوم- دادگاه خانواده ۴۶۱
- گفتار سوم- شورای حل اختلاف ۴۶۱
- فصل دوم- دعوی تصرف ۴۶۲
- مبحث نخست- مفهوم دعوی تصرف عدوانی،
خلع ید و تخلیه ید ۴۶۲
- مبحث دوم- بررسی احکام دعوی تصرف ۴۷۰
- گفتار اول- شرایط اثبات ۴۷۰
- بند اول- دعوی تصرف عدوانی ۴۷۰
- ۱- سبق تصرفات خواهان ۴۷۱
- ۲- لحدوق تصرفات خوانده ۴۷۴
- ۳- عدوانی بودن تصرفات خوانده ۴۷۵
- تصرف عدوانی حکمی ۴۷۷
- بند دوم- دعوی ممانعت از حق ۴۷۹
- بند سوم- دعوی مزاحمت ۴۸۲
- گفتار دوم- رسیدگی به دعوی تصرف ۴۸۲
- بند اول- اصحاب دعوی تصرف عدوانی ۴۸۳
- بند دوم- رسیدگی دادگاه ۴۸۳
- بند سوم- اقدامات تأمینی در دعوی تصرف ... ۴۸۶
- گفتار سوم- اجرای رأی ۴۸۸
- گفتار چهارم- قابلیت شکایت از رأی صادر در
دعوی تصرف ۴۹۱
- **بخش دهم: طرق شکایت از آرای دادگاه‌ها ... ۴۹۳**
- الف- تقسیم بندی طرق شکایت از آرا ۴۹۴
- ب- آثار طرق شکایت از آرا ۴۹۴
- ۱- اثر تعلیقی ۴۹۴
- ۲- اثر انتقالی ۴۹۶
- فصل اول- واخواهی ۴۹۶
- مبحث اول- آرای قابل واخواهی ۴۹۷
- گفتار اول- شرایط غیابی بودن حکم ۴۹۸
- گفتار دوم- خواندگان متعدد در حکم غیابی ... ۵۰۲
- مبحث دوم- آیین دادرسی واخواهی ۵۰۵
- گفتار اول- تشریفات اقامه دعوا ۵۰۵
- بند اول- تقدیم دادخواست ۵۰۵
- بند دوم- طرق تقدیم دادخواست خارج از موعد
..... ۵۰۹
- راه نخست- تقدیم دادخواست خارج از موعد به
سبب وجود عذر موجه ۵۱۰
- ۱- جهات عذر موجه ۵۱۰
- راه دوم- تقدیم دادخواست خارج از موعد با
ادعای عدم اطلاع از مفاد ابلاغ قانونی حکم: ... ۵۱۳
- گفتار دوم- تشریفات رسیدگی به واخواهی ... ۵۱۶

- گفتار سوم- اجرای حکم غیابی ۵۱۸
- مبحث سوم- واخواهی از احکام غیابی در قوانین
خاص ۵۲۲
- گفتار اول- قانون شورای حل اختلاف ۱۳۹۴.. ۵۲۲
- گفتار دوم- سایر قوانین خاص ۵۲۴
- فصل دوم- تجدیدنظرخواهی ۵۲۴
- مبحث اول- آرای قابل تجدیدنظر ۵۲۵
- گفتار اول- احکام و قرارهای قابل
تجدیدنظرخواهی ۵۲۵
- گفتار دوم- موانع تجدیدنظرخواهی ۵۲۹
- مبحث دوم- آیین دادرسی تجدیدنظرخواهی.. ۵۳۲
- گفتار اول- تشریفات اقامه دعوا ۵۳۲
- بند اول- اصحاب دعوا، مهلت و مرجع
تجدیدنظرخواهی ۵۳۲
- ۲- اصحاب دعوی تجدیدنظر: ۵۳۳
- ۴- مراجع تقدیم دادخواست تجدیدنظرخواهی ۵۳۹
- بند دوم- شرایط دادخواست تجدیدنظر و ضمانت
اجراهای آن ۵۴۰
- گفتار دوم- جریان رسیدگی به دعوا در دادگاه
تجدیدنظر استان ۵۴۶
- بند اول- اصول و قواعد حاکم بر رسیدگی دادگاه
تجدیدنظر ۵۴۶
- بند دوم- جهات تجدیدنظرخواهی ۵۴۹
- بند سوم- محدوده رسیدگی دادگاه تجدیدنظر ۵۵۱
- بند چهارم- ادعای جدید در مرحله
تجدیدنظرخواهی ۵۵۳
- گفتار چهارم- تصمیمات دادگاه تجدیدنظر ... ۵۵۵
- گفتار پنجم- صدور حکم غیابی در مرحله
تجدیدنظر ۵۶۲
- مبحث سوم- تجدیدنظر از آرای مراجع خاص در
قوانین خاص ۵۶۴
- گفتار اول- تجدیدنظر از آرای صادره در امور
حسبی ۵۶۴
- گفتار دوم- تجدیدنظر از آرای صادره از شورای
حل اختلاف ۵۶۵
- گفتار سوم- تجدیدنظر از آرای صادره از دیوان
عدالت اداری ۵۶۷
- فصل سوم- فرجام خواهی ۵۶۸
- مبحث اول- آرا قابل فرجام خواهی و موانع آن ۵۶۸
- گفتار اول- آرای قابل فرجام خواهی ۵۶۸
- گفتار دوم- موانع فرجام خواهی ۵۷۵
- مبحث دوم- آیین دادرسی فرجام خواهی ۵۷۸
- گفتار اول- تشریفات اقامه دعوی فرجام خواهی ۵۷۹
- بند اول- اصحاب دعوا، مهلت و مرجع فرجام
خواهی ۵۷۹
- بند دوم- شرایط دادخواست فرجام و ضمانت
اجراهای آن ۵۸۱
- گفتار دوم- رسیدگی در دادگاه دیوان عالی
کشور ۵۸۸
- بند اول- اصول و قواعد حاکم بر رسیدگی دیوان
عالی کشور ۵۸۹
- بند دوم- جهات فرجام خواهی ۵۹۵
- بند سوم- محدوده رسیدگی دیوان عالی کشور ۶۰۵
- بند چهارم- دستور توقف عملیات اجرایی ۶۰۵
- گفتار سوم- تصمیمات دیوان عالی کشور ۶۰۸
- گفتار چهارم- رسیدگی در شعبه هم عرض ۶۱۶
- بند اول- قواعد حاکم بر رسیدگی دادگاه
همعرض ۶۱۶

- بند دوم- شکل رسیدگی و صدور رأی در دادگاه
 ۶۱۷ هم عرض
- گفتار پنجم- فرجام خواهی تبعی ۶۱۹
 مبحث سوم- فرجام خواهی از آرای مراجع خاص
 ۶۲۱
- گفتار اول- فرجام خواهی در امور حسبی ۶۲۱
 گفتار دوم- فرجام خواهی از آرای شورای حل
 اختلاف ۶۲۲
- گفتار سوم- فرجام خواهی در دیوان عدالت
 اداری ۶۲۲
- فصل چهارم- اعاده دادرسی ۶۲۲
 مبحث اول- آیین دادرسی اعاده دادرسی ۶۲۴
 گفتار اول- آرای قابل اعاده دادرسی ۶۲۴
 گفتار دوم- جهات اعاده دادرسی ۶۲۵
 گفتار سوم- مواعد اعاده دادرسی ۶۴۲
 گفتار چهارم- اصحاب دعوای اعاده دادرسی ۶۴۴
 مبحث دوم- انواع اعاده دادرسی ۶۴۵
 گفتار اول- اعاده دادرسی اصلی ۶۴۶
 گفتار دوم- اعاده دادرسی طاری ۶۴۶
 گفتار سوم- اعاده دادرسی از حکمی که حین
 رسیدگی فرجامی است ۶۴۸
- مبحث سوم- رسیدگی دادگاه و اتخاذ تصمیم ۶۵۰
 گفتار اول- رسیدگی به دعوای اعاده دادرسی ۶۵۱
 گفتار دوم- تصمیم دادگاه پس از رسیدگی ۶۵۳
 مبحث چهارم- آثار اعاده دادرسی ۶۵۵
 گفتار اول- اثر تعلیقی اعاده دادرسی ۶۵۵
 گفتار دوم- اثر انتقالی اعاده دادرسی ۶۵۸
 مبحث پنجم- اعاده دادرسی در سایر مراجع
 قضایی ۶۵۸
- گفتار اول- شورای حل اختلاف ۶۵۸
 گفتار دوم- دیوان عدالت اداری ۶۵۹
 گفتار سوم- دادگاه خانواده ۶۶۱
 فصل ششم- اعتراض ثالث ۶۶۱
 مبحث اول- آراء قابل اعتراض ثالث ۶۶۲
 مبحث دوم- آیین دادرسی اعتراض ثالث ۶۶۴
 گفتار اول- اصحاب دعوای اعتراض ثالث ۶۶۴
 گفتار دوم- موعد اعتراض ثالث ۶۶۷
 گفتار سوم- شیوه‌های اعتراض ثالث و تشریفات
 آن ۶۶۸
- بند اول- اعتراض ثالث به روش اصلی ۶۶۸
 بند دوم- اعتراض ثالث به روش طاری ۶۶۸
 بند سوم- مرجع رسیدگی و تشریفات رسیدگی به
 اعتراض ثالث ۶۶۹
 بند چهارم- اعتراض ثالث از آرای صادره یا تحت
 رسیدگی در دیوان عالی کشور ۶۷۲
 مبحث سوم- رسیدگی و اتخاذ تصمیم توسط
 دادگاه ۶۷۴
 مبحث چهارم- آثار اعتراض ثالث ۶۷۷
 گفتار اول- اثر تعلیقی ۶۷۷
 گفتار دوم- اثر انتقالی ۶۷۸
 مبحث پنجم- اعتراض ثالث در سایر مراجع ۶۷۸
 گفتار اول- اعتراض ثالث در دیوان عدالت اداری
 ۶۷۸
 گفتار دوم- اعتراض ثالث در شورای حل اختلاف
 و دادگاه خانواده ۶۷۹

فصل دوم- دعوی اعسار در آیین دادرسی مدنی	۶۹۵.....
مبحث اول- تعریف دعوی اعسار و اقسام آن	۶۹۵.....
گفتار اول- تعریف اعسار	۶۹۵.....
گفتار دوم- انواع دعوی اعسار	۶۹۶.....
مبحث دوم- آیین دادرسی دعوی اعسار	۶۹۷.....
گفتار اول- شیوه اقامه‌ی دعوا	۶۹۷.....
گفتار دوم- رسیدگی به دعوی اعسار و صدور رأی	۶۹۹.....
مبحث سوم- مستثنیات دین	۷۰۵.....
گفتار اول- اموال مشمول مستثنیات دین	۷۰۵.....
گفتار دوم- تبدیل دین به مستثنیات دین جهت فرار از پرداخت آن	۷۰۷.....
فصل سوم- خسارات دادرسی	۷۰۷.....
مبحث اول- اقسام خسارات پیشینی شده در آیین دادرسی مدنی	۷۰۸.....
بخش دوازدهم: ادله اثبات دعوا	۷۱۳.....
فصل اول- قواعد عام ادله اثبات دعوا	۷۱۳.....
مبحث اول- مفهوم دلیل	۷۱۳.....
مبحث دوم- اقسام ادله اثبات دعوا	۷۱۴.....
مبحث سوم- قواعد حاکم بر دلایل	۷۱۴.....
گفتار اول- قانون حاکم بر دلیل	۷۱۴.....
گفتار دوم- قاعده منع تحصیل دلیل	۷۱۵.....
گفتار سوم- قاعده منع تلقین دلیل	۷۱۶.....
گفتار چهارم- اصل برائت	۷۱۷.....
گفتار پنجم- اصل رسیدگی دلایل در دادگاه	۷۱۷.....
فصل دوم- قواعد اختصاصی ادله اثبات دعوا	۷۱۸.....
مبحث اول- اقرار	۷۱۸.....
گفتار اول- شرایط اقرار	۷۱۸.....

بخش یازدهم: داوری، اعسار، مطالبه خسارات	۶۸۱
فصل اول- داوری در آیین دادرسی مدنی	۶۸۱.....
مبحث اول- تعریف داوری	۶۸۲.....
مبحث دوم- شرایط داوری	۶۸۲.....
گفتار اول- شرایط عمومی	۶۸۲.....
گفتار دوم- شرایط اختصاصی	۶۸۳.....
مبحث سوم- آثار موافقت نامه داوری	۶۸۳.....
مبحث چهارم- موانع داوری و ضمانت اجراهای آن	۶۸۴.....
گفتار اول- موانع داوری	۶۸۴.....
گفتار دوم- ضمانت اجرا	۶۸۵.....
مبحث پنجم- تعیین داور، مدت داوری و حقوق و مسئولیت داور	۶۸۶.....
گفتار اول- شیوه‌های تعیین داور یا داوران	۶۸۶.....
گفتار دوم- مدت داوری	۶۸۸.....
گفتار سوم- حقوق و مسئولیت‌های داور	۶۸۸.....
بند اول- مسئولیت‌های داور	۶۸۸.....
بند دوم- حقوق داور	۶۸۹.....
مبحث ششم- آیین رسیدگی داوری	۶۸۹.....
مبحث هفتم- زوال داوری	۶۹۱.....
مبحث هشتم- رسیدگی و صدور رأی داوری	۶۹۱.....
مبحث نهم- آثار صدور رأی داور	۶۹۲.....
گفتار اول- اثر تعلیقی	۶۹۲.....
گفتار دوم- توان اثباتی	۶۹۲.....
گفتار سوم- فراغ داور	۶۹۲.....
گفتار چهارم- اعتبار امر مختومه	۶۹۲.....
مبحث دهم- شکایت از رأی داوری	۶۹۳.....
مبحث یازدهم- اجرای رأی داور	۶۹۴.....

- بند پنجم- تصمیم دادگاه در خصوص اصالت اسناد ۷۴۵
- مبحث سوم- گواهی (شهادت) ۷۴۸
- گفتار اول- تعریف گواهی ۷۴۸
- گفتار دوم- انواع گواهی ۷۴۸
- گفتار دوم- شرایط شاهد ۷۴۹
- گفتار سوم- ادای شهادت در دادگاه ۷۵۰
- بند اول- ارزش اثباتی گواه ۷۵۰
- مبحث چهارم- سوگند (قسم) ۷۵۲
- گفتار اول- تعریف ۷۵۲
- گفتار دوم- انواع سوگند ۷۵۲
- بند اول- سوگند بتی یا قاطع دعوا ۷۵۳
- بند دوم- سوگند تکمیلی ۷۵۷
- بند سوم- سوگند استظهاری ۷۵۸
- مبحث پنجم- تحقیق محل و معاینه محلی ۷۵۹
- گفتار اول- تعریف و موارد صدور ۷۵۹
- گفتار دوم- تعریف و موارد صدور ۷۵۹
- گفتار سوم- تشریفات صدور و اجرای قرار ۷۶۰
- مبحث ششم- کارشناسی ۷۶۲
- گفتار اول- انتخاب کارشناس و رد آن ۷۶۳
- گفتار دوم- پرداخت دستمزد کارشناسی ۷۶۵
- گفتار سوم- اجرای قرار کارشناسی ۷۶۷
- گفتار دوم- اقسام اقرار ۷۲۰
- گفتار سوم- آثار اقرار ۷۲۲
- مبحث دوم- اسناد ۷۲۳
- گفتار اول- تعریف سند ۷۲۳
- گفتار دوم- انواع سند ۷۲۳
- گفتار سوم- اعتبار اسناد ۷۲۴
- بند دوم- اعتبار اسناد تنظیم شده در خارج از کشور ۷۲۶
- گفتار چهارم- کاربرد اسناد در دادگاه ۷۲۶
- بند اول- محل رسیدگی به اسناد ۷۲۶
- بند چهارم- درخواست ابراز سند موجود در نزد طرف مقابل ۷۲۷
- بند پنجم- استناد به دفاتر تجاری تاجر ۷۲۸
- بند ششم- استناد به اسناد و اطلاعات در مراجع دولتی و شیوه ابراز آنها ۷۲۹
- بند هفتم- استناد به پرونده حقوقی یا کیفری در یک دادگاه حقوقی ۷۳۱
- گفتار پنجم- رسیدگی به اصالت اسناد ۷۳۲
- بند دوم- انواع دفاع شکلی در مقابل اسناد ۷۳۴
- بند سوم- تشریفات دفاع شکلی ۷۳۹
- بند چهارم- طرق رسیدگی به اصالت اسناد و مدارک ۷۴۱

مقدمه

سالها تجربه آموزش در زمینه آیین دادرسی مدنی و ارتباط مستمر و مستقیم با داوطلبین و دانشجویان در دانشکده‌های حقوق و موسسات آموزشی باعث گردید که به وضوح با مشکلات و دغدغه‌های این قشر در زمینه آموزش و یادگیری درس آیین دادرسی مدنی آشنا گردم و مصائب یادگیری این درس شیرین را با تمامی وجود احساس نمایم. به روشنی دریافتم یکی از اصلی‌ترین مشکلات دانشجویان در زمینه این درس و سایر دروس رشته حقوق، سنگین بودن قلم استادان و مولفان حقوقی است. گاه‌آ این سنگین بودن و پیچیده بودن بیان مولفان به درجه‌ای از شدت می‌رسد که مخاطب کتاب حقوقی بالواقع خود را در عالم دیگری می‌یابد و اگر سخن به گزافه نگفته باشم، در غالب موارد خواننده کتاب کاملاً از مسیر و هدف نویسنده خارج و پاک فراموش می‌نماید که داخل در چه مبحثی مشغول مطالعه و پژوهش است. با درک عمیق این مسأله در همان روزهای نخستین اشتغال به شغل معلمی، تصمیم به تألیف کتابی در زمینه آیین دادرسی مدنی گرفتم تا شاید بتوانم با بیانی ساده و به زعم خودم شیوا، مشکلات دانشجویان حقوقی را دست کم در این درس حل نمایم. غافل از اینکه علم ناچیز و فقدان تجربه آموزشی مانند کوه در مقابلم استوار گردید و حتی اجازه فکر کردن به نوشتن جمله‌ای را نمی‌داد. با گذر زمان و تجربه اندکی که در طول سالها تدریس در موسسات آموزشی و دانشکده‌های حقوقی کسب کردم در نهایت تصمیم خود را عملی و دست به قلم برده و کار تألیف کتاب «شرح روان آیین دادرسی مدنی» را شروع کردم. تألیف و تدوین و آماده سازی کتاب در بازه زمانی چهارساله (۱۳۹۶-۱۴۰۰) صورت پذیرفت و ثمره این چند سال به شکلی که امروز در مقابل دیدگان شماست درآمد. کتاب دارای ویژگی‌هایی است که حتماً باید مورد توجه خوانندگان عزیز قرار بگیرد. از سوی دیگر، برای بالا بردن سطح درک مطالب و یادگیری لازم

است دانشجویان و داوطلبین آزمون‌های حقوقی حتماً به نکاتی فنی که توسط مولف تهیه گردیده دقت نمایند که مهمترین آنها بدین شرح بیان می‌شود:

۱- کتاب به شکلی تألیف و طراحی شده است که هم برای دانشجویان دانشکده‌های حقوق و هم برای داوطلبین آزمون‌های حقوقی (وکالت، قضاوت، کارشناسی ارشد، دکتری و ...) مفید باشد. به عبارتی، خوانندگان عزیز می‌توانند علاوه بر استفاده از کتاب برای گذران واحدهای دانشگاهی در آزمون‌های حقوقی نیز از این کتاب برای درس آیین دادرسی مدنی استفاده نمایند.

۲- مهمترین ویژگی این کتاب که تقریباً در هیچ یک از تألیفات مشابه دیده نمی‌شود وجود مثال‌های متعدد برای مباحث ارائه شده است. به طوری که تقریباً هیچ پاراگرافی و هیچ سرفصلی بدون مثال باقی نمانده است. در این کتاب بیش از هزار مثال برای تسهیل یادگیری و آموزش و انتقال مطالب طراحی شده است. با این حال داوطلبین و دانشجویان عزیز مکلف هستند برای بالا بردن قدرت استدلال و استنباط خود علاوه بر مطالعه مثال‌های ذکر شده توسط مولف مثال‌های دیگری را نیز خود ایجاد و نسبت به بررسی آنها اقدام نمایند.

۳- نموداری بودن جمع بندی‌های کتاب نیز از دیگر ویژگی‌های آن است که با قاطعیت ادعا می‌نماییم در هیچ تألیفی نظیر آن را نخواهید یافت. با این حال در این بخش نیز داوطلب اگر بتواند نمودارهای تکمیلی را خود ترسیم و طراحی نماید به شکل قابل توجهی در یادگیری مطالب پیشرفت خواهد داشت.

۴- در بسیاری از موارد مطالب تکمیلی و نکات اضافه در پاورقی ارائه گردیده است و به همین سبب لازم است داوطلبین عزیز پاورقی‌ها را نیز با دقت کامل مطالعه نمایند.

۵- در تألیف و طراحی کتاب حاضر از منابع متعدد که شامل چندین جلد کتاب اصلی در آیین دادرسی مدنی و مقالات معتبر و پذیرفته شده در دانشکده‌های حقوقی استفاده گردیده است. از سوی دیگر، مقالات متعدد خارجی در خصوص شکل و قواعد تألیف کتاب و ساده سازی کتاب ترجمه و مطالعه شده است تا از آخرین تکنیک‌های کتاب نویسی روز دنیا نیز استفاده شده باشد.

۶- در مواردی که دیدگاهی فاقد منبع کتابی بوده است سعی گردیده با اساتید صاحب نظر نیز مشورت شده و دیدگاه حقوقی این عزیزان منعکس شود. با این حال بیس و قالب اصلی کتاب مبتنی بر دیدگاه دکتر عبدالله شمس بوده تا از تشت آراء جلوگیری شده و داوطلبین عزیز برای آزمون‌های مربوطه با اعتماد کامل به مطالعه کتاب اقدام نمایند. هیچ نظر شخصی در کتاب

وجود ندارد. این احتمال وجود دارد که جملات استادان با بیانی متفاوت‌تر نوشته شود اما نکته‌ای که مخالف دیدگاه صاحب نظران باشد یقیناً در کتاب وجود ندارد.

با جمیع مطالب عنوان شده اعتقاد داریم کتاب حاضر می‌تواند به عنوانی منبعی کامل برای مطالعه و یادگیری درس آیین دادرسی مدنی باشد. با این حال هرگز ادعای بی نقص و ایراد بودن کتاب حاضر را نداریم و قطعاً مایلیم از انتقادات و نظرات اساتید، مولفان و دانشجویان عزیز برای بالا بردن سطح کیفی کتاب استفاده نماییم. بر همین اساس پل ارتباطی مولف با شما در پایان مقدمه درج گردیده است که می‌توانید نقطه نظرات خود را با ما در میان بگذارید. در پایان از دوستان عزیزم در انتشارات که کمال همکاری را در نهایی سازی و چاپ کتاب با بنده داشته‌اند تشکر و قدردانی ویژه داشته و از خداوند منان سلامتی و توفیقات روزافزون این عزیزان را دارم. از دوست عزیزم آقای مصطفی حسین‌آبادی نیز که لطف و مساعدت‌های ایشان در تهیه این مجموعه همواره موجبات تسهیل کارهای نهایی سازی را فراهم آورده تقدیر و تشکر دارم. اساتید عزیزم در دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد و دکتری نیز درخور تقدیر و تشکر هستند.

با احترام- مهدی شکری-اول اردیبهشت ۱۴۰۰

برای استفاده از آموزش‌های تصویری رایگان درس آیین دادرسی مدنی به پیج اینستاگرامی مولف مراجعه نمایید

Instagram: @Mehdi_Shokri7

Telegram: @Mehdi_Shokri7

بخش اول

شروع آیین دادرسی مدنی

آنچه ما را در فهم و یادگیری یک موضوع یا درک آن، دچار مشکل می‌نماید، این است که دقیقاً نمی‌دانیم مطلب را از کجا شروع کنیم و در کجا به پایان برسانیم. بسیاری از ما زمان مطالعه و یادگیری با حجم بالایی از اطلاعات در خصوص یک علم (مثلاً آیین دادرسی مدنی) مواجه می‌شویم بدون آنکه بدانیم کدام مطلب را در کجا باید قرار دهیم. برای اینکه بتوانید استفاده خودتان از این کتاب را از ۲۰ درصد به ۱۰۰ درصد افزایش دهید، همکنون مطالعه ادامه این سطور را رها کرده و به مقدمه‌ی این کتاب را در واقع همان روش مطالعه این کتاب است رجوع کرده و تمامی بندهای آن را با دقت بخوانید.

در این کتاب سعی گردیده است از مِتدهای جدیدی برای ارائه مطالب استفاده شود. یکی از مهمترین مباحث در آیین دادرسی مدنی اصول راهبردی حاکم بر آیین دادرسی مدنی است که تقریباً در بسیاری از تالیفات آیین دادرسی مدنی مغفول مانده است. مخاطب ابتدا باید بداند اساساً آیین دادرسی مدنی چیست و به دنبال بررسی چه مباحثی است. بنابراین بخش اول از کتاب را به بررسی مطالبی خواهیم پرداخت که آنها را در لابه‌لای مواد قانونی نمی‌توانید پیدا کنید. بررسی مواد قانون از بخش دوم و از مبحث صلاحیت شروع خواهد شد.

فصل اول- تعریف آیین دادرسی مدنی و ساختار ناظر بر آن

ابتدا باید بدانیم آیین دادرسی مدنی چه می‌گوید و هدف ما از اینکه به دنبال یادگیری «آیین دادرسی مدنی» هستیم چیست؟

مبحث اول- آیین دادرسی مدنی چه می‌گوید؟

قطعاً شنیده‌اید که می‌گویند: قوانین ماهوی؛ قوانین شکلی. اما شاید هرگز به دنبال این نبوده‌ایم که بدانیم واقعاً تفاوت این دو دسته از قوانین چیست. قوانین ماهوی و شکلی در حقوق خصوصی با حقوق کیفری متفاوت است. در حقوق خصوصی هر قانونی که حقی را برای افراد ایجاد نماید، «قوانین ماهوی» یا «قوانین موجد»^۱ حق نامیده می‌شود. به عبارتی اگر دیدید ماده‌ای از ایجاد حق صحبت می‌کند (مثلاً می‌گوید فروشنده چه حقی دارد، خریدار چه حقی دارد یا زوج چه حقی دارد، زوجه چه حقی دارد)، بدانید که این قانون ماهوی یا قانون موجد حق است. حالا که حق ایجاد شد، این حق ممکن است توسط متعهد اجرا شود یا اینکه نقض گردیده و نادیده گرفته شود. اگر نادیده گرفته شود یا نقض شود قوانین شکلی به ما می‌گویند چگونه حق خود را پس بگیریم. این دسته از قوانین که در خصوص شکل بازپس گرفتن حق و اعاده آن صحبت می‌کنند را قوانین «تضمین کننده حق» یا «قوانین شکلی» می‌نامند. قانون مدنی یک قانون ماهوی است. قانون مدنی به ما می‌گوید که وقتی عقدی را منعقد می‌سازیم چه حقی داریم و چه تکلیفی داریم. برای مثال، قانون مدنی به ما می‌گوید اگر عقد بیعی منعقد گردد، بایع دارای چه حقوق و تکالیفی است و مشتری دارای چه حقوق و تکالیفی است. وقتی عقد نکاحی منعقد می‌گردد، زوجه چه حقوق و تکالیفی دارد، زوج چه حقوق و تکالیفی دارد؟ هر قانونی که از ایجاد حق و تکلیف صحبت نماید قانون ماهوی یا موجد حق است. قانون مدنی نیز یک قانون ایجاد کننده حق و ماهوی است.

اما آیین دادرسی مدنی به ما می‌گوید حال که حق برای تو ایجاد شد، اگر این حق توسط طرف مقابل نقض گردد، چگونه می‌توانید به مراجع قضایی مراجعه کرده و بر علیه شخص مزبور طرح

^۱- موجد: ایجاد کننده.

«دعا» نمایید. چگونه می‌توانید از دادگاه حکم شایسته به نفع خود بگیرید، چگونه این حکم را اجرا کنید. همه‌ی این‌ها در آیین دادرسی مدنی بحث می‌گردد. آیین: یعنی روش. دادرسی: یعنی تظلم خواهی و رسیدگی به اختلافات. مدنی: یعنی امور راجع به قوانین مدنی و حقوق خصوصی. نتیجه اینکه، آیین دادرسی مدنی به معنی «اصول و روش‌های حل اختلاف در امور حقوق خصوصی» است. پس به دو نکته توجه کنیم:

نکته ۱: اگر حقی برای شما در قانون مدنی ایجاد شد و این حق به نحو احسن اجرا شد و طرف مقابل به تکالیف خود عمل کرد و هیچ اختلافی بین طرفین حادث نشد، بحث از آیین دادرسی مدنی بی فایده است. چون آیین دادرسی مدنی زمانی پا به میدان می‌گذارد که اختلافی ایجاد شده باشد.

نکته ۲: شما در قانون مدنی نمی‌توانید ماده‌ای را پیدا کنید که بگوید اگر حق شما نادیده گرفته شد باید چگونه طرح دعوا کنید. قانون مدنی فقط از ایجاد حق سخن می‌گوید. آیین دادرسی مدنی نیز به شما می‌گوید اگر حق شما پایمال شد من به شما یاد می‌دهم چگونه آن را پس بگیرید. پس در کل آیین دادرسی مدنی نمی‌توانید ماده‌ای پیدا کنید که حرف از ایجاد حق زده باشد.^۱

مبحث دوم - ساختار قواعد^۲ آیین دادرسی مدنی

کل آنچه در آیین دادرسی مدنی مورد مطالعه قرار می‌گیرد در یک ساختار کلی به سه دسته تقسیم می‌گردد:

۱- قواعد مربوط به سازمان قضاوتی در نظام دادرسی ایران: در این بخش ما با ساختار سازمان قضاوتی ایران آشنا می‌شویم. در واقعاً در این بخش است که جایگاه مراجعی چون: دیوان عالی کشور، دیوان عدالت اداری و ... را می‌شناسیم. می‌فهمیم دیوان عدالت اداری در کجای نظام دادرسی ایران جای دارد؟ یا اینکه دادگاه‌های کیفری چه ارتباط و تفاوتی با دادگاه‌های حقوقی دارند؟ هر دادگاه با چند قاضی رسیدگی می‌نماید؟ سلسله مراتب ناظر بر محاکم

^۱ - البته ماده ۵۲۲ ق.آ.د.م یک حکم موجد حق است که باید در قانون مدنی مطرح می‌شد و ماده ۲۱۷ مکرر قانون مدنی نیز یک قاعده تضمین کننده حق است که باید در قانون آیین دادرسی مدنی مطرح می‌شد.

^۲ - مجموعه قاعده‌ها و باید و نبایدهایی را که قانون تعیین می‌نماید را «قواعد» می‌نامند.

دادگستری یا اداری به چه شکلی است؟ همه این مباحث در «سازمان قضاوتی» مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

۲- قواعد مربوط به صلاحیت‌های مراجع رسیدگی: پس از شناختن ساختار نظام دادرسی ایران، باید بدانیم هر یک از این مراجع صلاحیت رسیدگی به چه موضوعی دارد؟ در این بخش است که متوجه می‌شویم دیوان عدالت اداری به چه موضوعاتی رسیدگی می‌نماید؟ دادگاه‌های حقوقی به چه موضوعاتی رسیدگی می‌نمایند و در مقابل دادگاه‌های کیفری صلاحیت رسیدگی به چه اموری را دارند؟ با وجود آنکه در بخش دوم مفصلاً به مباحث مربوط به صلاحیت خواهیم پرداخت، اما از همین الان باید بدانید که صلاحیت دادگاه‌ها به دو دسته تقسیم می‌گردد: ۱- صلاحیت ذاتی ۲- صلاحیت محلی.

۳- قواعد مربوط به تشریفات رسیدگی: این قسمت از آیین دادرسی مدنی مهمترین و گسترده‌ترین بخش از آیین دادرسی است. این بخش از لحظه‌ی تقدیم دادخواست شروع می‌گردد و با اجرای حکم به پایان می‌رسد. هرآنچه که مربوط به اصول و تشریفات رسیدگی، تقدیم دادخواست، ابلاغ، ایرادات، قواعد مربوط به جلسات رسیدگی، طرق شکایت از رأی، سازش، داوری و ... همه و همه در این بخش مورد مطالعه قرار می‌گیرد. حقوقدانان و مولفان آیین دادرسی مدنی بیشتر این بخش را با عنوان «آیین دادرسی مدنی در مفهوم خاص» معرفی می‌نمایند.

نتیجه اینکه:

- ۱- قواعد مربوط به سازمان قضاوتی به ما می‌گوید: ساختار سازمان قضاوتی ایران به چه شکلی است؟
- ۲- قواعد مربوط به صلاحیت‌ها به ما می‌گوید: هر دادگاهی در این ساختار قضاوتی به چه موضوعی و در چه محلی رسیدگی می‌نماید؟
- ۳- قواعد مربوط به تشریفات آیین دادرسی مدنی (آدم به معنای خاص) به ما می‌گوید: دادگاه‌ها با چه روش و شیوه‌ای رسیدگی و فصل خصومت^۱ می‌نمایند؟

۱- خصومت: در آیین دادرسی مدنی خصومت یعنی اختلاف حقوقی که دادگاه باید به آن پایان بدهد.

مبحث سوم - ویژگی‌های قواعد حاکم بر آیین دادرسی مدنی

گفتیم قواعد آیین دادرسی مدنی به صورت کلی به سه دسته تقسیم می‌گردد: ۱- قواعد مربوط به ساختار سازمان قضاوتی ایران ۲- قواعد مربوط به صلاحیت‌ها ۳- قواعد مربوط به تشریفات اقامه دعوا. باید دو ویژگی را در هر یک از قواعد پیش گفته مورد بررسی قرار دهیم:

۱- خصیصه امری یا تکمیلی بودن این قواعد ۲- خصیصه عطف بما سبق شدن یا نشدن این قواعد.

گفتار اول - امری یا تکمیلی بودن

قواعد حقوقی به دو دسته تقسیم می‌گردد: ۱- قواعد امری ۲- قواعد تکمیلی (تخیری، اختیاری). قواعد امری یا آمره آنچنان که از نام آنها نیز مشخص است، قواعدی هستند که طرفین نمی‌توانند بر خلاف آنها تراضی نمایند و تراضی آنها برخلاف این قواعد باطل است. در مقابل، قواعد قواعد تکمیلی (تخیری - اختیاری) قواعدی هستند که اصحاب دعوا حق دارند برخلاف آنها تراضی کرده و تراضی آنها معتبر و صحیح است. حال بینم قواعد حاکم بر آیین دادرسی مدنی از قواعد امری هستند یا تکمیلی.

الف - سازمان قضاوتی: از میان قواعد مربوط به آیین دادرسی مدنی «قواعد مربوط به سازمان قضاوتی» از قواعد امری هستند. برای مثال، در قواعد سازمان قضاوتی گفته می‌شود دادگاه تجدیدنظر با سه نفر قاضی رسیدگی می‌نماید. این قاعده امری است؛ یعنی اصحاب دعوا نمی‌توانند تراضی نمایند که به پرونده ایشان دو نفر قاضی رسیدگی نمایند.

ب - صلاحیت‌ها: گفتیم صلاحیت‌ها به دو دسته تقسیم می‌گردد: صلاحیت‌های ذاتی صلاحیت‌های محلی.

۱- صلاحیت ذاتی: قواعد مربوط به صلاحیت‌های ذاتی از قواعد امری است. یعنی وقتی بر اساس قانون رسیدگی به دعوی مطالبه مهریه در صلاحیت ذاتی دادگاه خانواده است، این امر بدین معنی است که اصحاب دعوا نمی‌توانند تراضی نمایند که دعوی مهریه آنها در دادگاه انقلاب رسیدگی گردد.

۲- صلاحیت محلی: قواعد مربوط به صلاحیت‌های محلی اصولاً تکمیلی است. بنابراین، با اینکه طبق قانون دادگاه صالح برای رسیدگی از حیث صلاحیت محلی، دادگاه محل اقامتگاه خواننده دعواست، اما این یک قاعده تکمیلی است. یعنی اصحاب دعوا حق دارند با تراضی یکدیگر،